

Naujienu Antroji Dalis

NR. 931

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXV METAI

GALINGA "GERADĖJA"

Kai žmogus fiziškai ar psichiškai negaluoja, jam į pagalbą ateina daktaras. Jis jo gelbėtojas ir viltis. Ligonis juo pasitiki, vartoja jo pirašytus vaistus, paveda jam save operuoti. Už tą patarnavimą daktaras pasiima atlyginimą. Kartais labai didelį, kartais visiškai žmonišką. Pareina nuo to, kokie sielos niuansai jo veiksmus dirguoja. Rezultatų esti visokių. Vieni ligoniai pasveiksta ir savo sielos gilumoje reiškia daktarui nuoširdų dėkingumą. Kiti po operacijos parsineša užsiūtame pilve užmirštą kokį nors įrankį ir turi būti vėl piaustomi. Tatai labai reti reiškiniai. Dėl klaidingos diagnozės, netinkamų vaistų, ne vienas ligonis per anksčiau išvažiuoja pas tėvą Abraomą. Gal ir į Mefistofelio nagus patenka. Netenka stebėtis tomis klaidomis. Daktaras ne Dievas. Jis žmogus. Turi visas ypatybes, kurios kiekvienam žmogui būdingos. Visa bėda, kad dėl tų klaidų žmogus netenka sveikatos, turto ir net gyvybės.

Amerikos Jungtinėse Valstijose daktaras žmonių akyse jau tik paprastas verslininkas ir biznieriūs. Nekalbama apie lietuvių daktarą. Lietuviuvi sąžiningumas ir pareiškimas artimesnis prie širdies. Todėl ligos atveju saugiau nusistverti už žmogaus, kuris brandintas tos pačios tautos dvasios sultimis. Amerikos daktarai, susibūrę į American Medical Association, ši organizacija savo įtaka ir kapitalu labai galinga. Kapitalas ir galia geri dalykai, jei jie panaudojami socialinio gyvenimo struktūrai gerinti. Tačiau labai retai kapitalas, susituokęs su galia, naudojamas plačių masių gerbūviui įgyvendinti. Minima organizacija, trumpai vadinama AMA, formaliai pasišovusi plėsti medicinos meną ir mokslą. Taip pat užsibrėžusi gerinti žmonių sveikatingumą. Gražios idėjos. Tikslai gali giminiuoti su Naujuoju Testamentu. Neabejotina, kad medicinos meno ir mokslo srityje daug pasiekta. Bet kiekvienas pinigais turi dvi puses. Kiekviena iš jų skirtingai atrodo. AMA veikla taip pat turi dvi puses. Viena iš jų, deja, nesiderina su jos idėjomis ir tikslais.

Kada visa eilė kongreso atstovų stengėsi prarasti įstatymą, teikiančią teisę senesniems žmonėms veltui gydyti, AMA visomis galimomis priemonėmis priešinosi. Propaganda buvo įkinkyta spauda, radijas, televizija ir įtakingieji asmenys. Piniško nesigailėta. Šaukte šaukė, kad tatai kvepia socializmu. Kapitalas ir galia savo pasiekė: įstatymas įsigaliojo, bet tik toks, kokį paglostė AMA. Šiandien

tuo įstatymu senesni žmonės naudojasi, bet nesidžiaugia. Jis neteikia senam žmogui pilnutinio aprūpinimo. Valstybė, kuri turi pačius didžiausius ekonominius resursus, turi patį prasčiausią tos rūšies įstatymą. Švedija, Anglija, Vokietija ir kitos valstybės šioje srityje stovi visa galva aukščiau už Ameriką.

Prieš porą metų AMA tvirtino, kad medicinos aprūpinimas nėra teisė, bet tik privilegija. Tai yra muilo burbulai žmonėms klaidinti. Kuo toliau, tuo labiau net valdžia pradeda įsitikinti, kad sveikatos apdrauda yra žmogaus teisė. Tą teisę žmonėms turi garantuoti valstybės įstatymai. Ji negali būti patikėta verslininkų ir biznierių malonei. Elgetavimo ir išmaldos laikai praėjo su viduriniais amžiais ir feodalinėmis sistemomis. Jeigu mes turime blogą sveikatos apdraudos įstatymą, ne vien kalta AMA. Kalti ir mes patys. Ypač senesni žmonės. Panašius įstatymus rengiant ir juos svarstant, žmonių pareiga organizuotai ir efektingai ginti savo teises. Kas pelnosi iš žmonių ligų, krauna kapitalą ir įgyja galią, žmogaus teisių ir jo gerbūvio sargyboje nestovės.

Įsidėmėtina, kad AMA juodąją veiklą jaučia ne tik ligoniai, seniai ir neturtingi žmonės, bet ir biznieriūs. Štai, pavyzdžiui, yra leidžiamas liuksusinis žurnalas Progressive Architecture. Šių metų vasario mėnesio laidoje ilgame straipsnyje paminėti visi svarbesni AMA pagaliai, kuriuos ji bandė kišti į modernaus progreso ratus. Aš išvardinsiu visa, ką tas žurnalas rašo apie AMA opoziciją. Šių dienų akimis žiūrint, tos AMA pastangos yra kvailos, nerimtos, nerealias. Jos rodo, kad pro pinigais dekoruotus langus kvalifikuoti žmonių "geradėjai" nemato saulėtekio žaros, nejučia gyvenimo tekmės pulso. Straipsnio autorius rašo, kad per daugelį metų AMA priešinosi, kada buvo stengtasi įvesti ir įgyvendinti: savanorišką sveikatos apdraudą, socialinės apdraudos įstatymą (Social Security), priverstinį skiepimą nuo raupų, viešą imunizaciją prieš difteriją, valdžios paramą sumažinti kūdikių ir motinų mirtingumą, viešas venerinių ligų klinikas, sveikatos patarnavimą mokykloms, valdžios paramą karių išlaikomoms šeimoms, kompensaciją darbininkams, sužeistiems darbovietėse, Raudonojo Kryžiaus kraujo banką, pratęsimą socialinės apdraudos totališkai nedarbingiems, sulaukusiems 50 metų. Blue Cross vadino pusiau iškepta schema, ku-

M. ŠILEIKIS

(Ponų Urbelių nuosavybė)

Vasarnamiai (tapyba)

KRAUNAME KRAITĮ LIETUVAI

Prof. Vikt. Biržiška, kai dirbo įmonėje ir laisvu laiku davė studentams matematikos pamokas, sakė, kad jau turįs susitaupęs pinigų sau ir abiem broliams kelionei atgal į Lietuvą. Toliau, taupęs brolienei Bronėi Biržiškienei kelionpinigius.

Toks pasisakymas rodė, jog profesorius tikėjo grįžimu, nors tas tikėjimas būtų buvęs ir beviltiškas, bet jis tikėjo, kad Lietuva bus laisva ir kad bus į ją grįžtama. Deja, fiziškai nė vienas Biržiška negrįžo, ir prof. Viktorui teko paskutiniam tą likimą priimti.

Visi trys Biržiškos buvo lietuviai kraujuje ir smegenyse, ir jų tikėjimas tenka motyvuoti jų darbais. Ir Lietuvos Tautos Kelelis, ir Aleksandrynas, ir visi kiti Biržiškų darbai, su jų meile Lietuvai, yra grįžę arba grįš. Ir tai yra giliai reikšmingas jų testamentas. Tokia buvo Biržiškų gyvenimo paskirtis.

Yra tikra, jog visi Biržiškos būtų įstoję į Lietuvos Fondą, nes Fondo idėjos paskirtis yra Lietuva; Biržiškų gyvenimo paskirtis taip pat buvo Lietuva. Ugdomas Lietuvos Fondo kapitalas yra krautis Lietuvai. Dabar, kol Lietuva yra okupuota rusų, to kraičio pelnas panaudojamas lietuvių tęstinumui užsieniuose palaikyti. Laisvoji lietuvių, kaip ir Biržiškos, kiekvienas nuo savęs, kaip kas gali, dės, ką galės, į krautį, kuris galutinėje progoje bus atiduotas Lietuvai.

Viena jautri lietuvių šeiminkė Lietuvos Fondo paskirtį, kaip kraičio Lietuvai, pavadino gražiausiu ir prasmingiausiu tautinio veikimo tikslu. Ir labiau, kad tai esą labai lengva ir paprasta kiekvienam lietuviui vykdyti, krautį Lietuvai krauti.

Čia ji tik pridėjo, kad per daug mes esame panūdę krauti kraičius sau, asmeniškai ar šeimyn-

(Nukelta į 2 psl.)

ri medicinos praktiką padarysianti mechanizuota. Valdžios paramą medicinos mokykloms vadino užpakalinėmis durimis į socializuotą mediciną.

AMA kapitalas auga, vaistų gaminimo kompanijoms padedant. Didelės pajamos gaunamos iš reklamų. Kapitalo pagalba prieina Washingtone priimtųjų įstatymų leidėjų. Jie padeda reguliuoti medicinos mokyklose studentų kiekį. Dėl tos priežasties jaučiamas daktarų trūkumas. Esant pakankamam daktarų kiekiui, žmonės turėtų didesnę pasirinkimą. Nereiktų laukiamuose kambariuose sėdėti išsisomis valandomis. Turėdamas mažiau ligonių, daktaras rūpestingiau atliktų savo labai atsakingas pareigas. Jų tarpe prasidėtų konkurenci-

ja. Ji būtų sveikas reiškinys, nes daktarus priverstų labiau gilintis į modernų, nuolat progresuojantį, medicinos mokslą.

Dėl dabartinės AMA politikos ligonio gydymas brangus, sudėtingas ir nepatogus. Visa tai byloja, kad žmogus nenurims. Jis ne tik kovos už savo teises (Ne privilegijas!), bet užkirs įstatymų pagalba kelią AMA išnaudoti žmones. To jis tikrai pasieks taikiu būdu, jei nebus apatiškas įvykių stebėtojas.

Malonu konstatuoti, kad yra pavienių daktarų, kurie, idealizmo skatinami, AMA politikai nepritaria, eina savo paskirties keliu ir net viešai gina žmonių reikalus.

Gyvenimas juos už tai kompensuos.

Kazimieras Baltrukonis

J. VLKS.

JUSTO PALECKIO "ŽINGSNIAI SMILTY"

Tokiu pavadinimu pereitų metų pabaigoje Vilniuje išėjo 344 pusl. knyga. Jos išleista 10,000 egz.

Tai Justo Paleckio atsiminimai, beveik išimtinai liečią 1926 m. Lietuvos nepriklausomybės istorinius metus. Tokiu toms knygos pavadinimu Justas Paleckis lyg mėgina nueitus tada savo žingsnius palikti smiltyje, kad gyvenimiški vėjai kartu su smiltimi juos nušluotų. Bet Lietuvos nepriklausomybės metai taip giliai ir plačiai įstrigo visos tautos gyvenime, jog ir didžiausieji Lietuvos priešai nepajėgs išbraukti jų iš Lietuvos ir žmonijos bendros istorijos. Suprantama, bolševikinės santvarkos šalininkams Lietuvos nepriklausomybės metai akis bado, — lietuvių tautai padaryta didi skriauda sustramdzius jos savarankų valstybinį gyvenimą. Tų Sovietijos imperialistinių žingsnių smiltyje nenuslėpsi. Ką beveik jau smulkmeniškai visa žinoma demokratijos šalyse ir dėl to iš carų paveldėto rusiškojo imperializmo baiminasi jau ne vien tik ne taip skaitlingos savarankiškai savu valstybinio gyvenimu besitvarkančios tautos, bet ir Sovietų Sąjungos sputninkai ir kitos vienpartinės sistemos valstybės. Sąžinė nerimsta!

Gal to sąžinės neramumo skatinamas ir Justas Paleckis tuos savo atsiminimus išleido. Ir tenka pastebėti, kad 1926 m. visi buvę įvairūs įvykiai Justo Paleckio suminėti palyginamai bešališkai, nors su palinkimu juos nuvertinti, kad tuo pateisintų Lietuvos okupaciją. Tiek apie įvykius ir asmenis, su kuriais teko jam susitikti ar bendradarbiauti pasisako nesmerkiamai, jų nejuodindamas, kad

ir įvairius gandus bei prasimanymus suminėdamas. Rašo tik taip, lyg jis būtų buvęs tik stebėtojas, o jei ir pats buvo tų įvykių dalyviu, tai pavaizduoja taip, lyg jo tik greta tų įvykių būtų, arba kas jam buvo pavesta dirbti tai, prieš jo paties norus ar sugebėjimus.

Buvo gi jis 1926 m. Eltos direktorius, bendradarbiavo ne vien tik Lietuvos žiniuose, bet veikė ir liaudininkų gretose. Viena, ką jis iškiša savo veikimo priešakyje ir atvirai pasisako, kad tai jo darbas buvo. Naujo žodžio leidimas. Lyg mėgina į savo nuopelnus įsirašyti ir pasisakyti, kad ano meto jaunos kartos pradėjusios dailioje raštijoje reikštis, raštijai savais kūrniais taip pat pasirodė Naujame žodyje.

Faktiškai gi jo redaguojamas Naujas žodis turiniu buvo pusėtinai sėklus, sentimentalium patriotizmu atmieštas ir besąlyginiai reikėsi esąs Lietuvos valstybės šalininkas.

Apie trečiojo Seimo sudarytą vyriausybę atsiliepiama dvi-prasmiai, bet pažnaibiojamas tada buvęs švietimo ministeris prof. V. Čepinskis, o apie Vidaus reikalų ministerį V. Požėlą viešumon iškeliami visi gandai ne tiek apie jį patį, kiek apie jo žmonos pasisakymus.

Nei gudru, nei skanu

Kliūva ir Seimo socialdemokratų frakcijos pirmininkui St. Kairiui. St. Kairys, trečiojo Seimo rinkimus laimėjęs, pasisakė, kad socialdemokratų laimėjimas esąs, rusų kalba tariant, "nezakonoroždionye", tai lyg būtų pavainikis. Anot Justo Paleckio, todėl taip išsireikšta, nes už socialdemokratų balsavo ir komunistai. Ne tai turėjo gal-

voje taip išsireikšdamas Stepas Kairys. Šis blaivus politikas turėjo galvoje stambesnius ūkininkus ir kareivius, savo balsus atidavusius už socialdemokratų. Jiems buvo labai įgrisę iki tol valstybinį gyvenimą vairavę beveik išimtinai krikščionys demokratai, o ypač antrojo Seimo metais. St. Kairys teisingai įvertino šalies padėtį. Jis žinojo, kad žemvaldžiams nepakeliui su socialdemokratų siekimais. Todėl nedera labai pasitikėti tais laimėjimais, nes tai buvo nepatikimi ir atsitiktini bendradarbiai.

Justas Paleckis labai teigiamai atsiliepia apie J. Karosą, buvusį amerikinės lietuvių katalikų spaudos bendradarbį, grįžusį iš JAV Lietuvon ir Eltoje tarnavusį, apie diplomata G. Gerutį, dabar viešėjusį JAV ir suredagavusį knygą Lithuania ir kitus.

Menamai Gerutis viename pasikalbėjime šiaip pasisakęs:

"Mano įsitikinimu, geriausia partija tai socialdemokratų, nes tai ir valstybinė, ir kairiausia, pažangiausia partija. Aš manau, kad reikės ir man stoti į socialdemokratų partiją. Liaudininkai tai nei šis, nei tas, supuvę liberalai, kurie mėčiojasi iš kairės į dešinę. Šiandien jie su socialdemokratais, o ryt, žiūrėk, jau ir susibičiuliuos su krikdemais. Dar kaime liaudininkai turi šiokią tokią reikšmę, bet mieste jie neturi jokios atramos" (101).

Gi Justas Paleckis pasisakė, kad jis oficialiai su jokia partija nebuvo susirišęs, bet buvo tik liaudininkams artimas. Girdi, jis dar nebuvo tada rimtai apsisprendęs.

Čia kyla nejučiomis toks klausimas: o ar dabar Justas Paleckis jau rimtai apsisprendęs? Gal taip pat, kaip į Eltą dirbti atėjo tik M. Sleževičiaus kviečiamas ir raginamas. Tai gal ir prie bolševikų pritaupo tik Stalino paragintas?

Ir štai Justo Paleckio prisipažinimas:

"Idomu prisiminti tai dabar, po dvidešimties su viršum metų, kai mes atsidūrėm priešinguose ašigaliuose: Gerutis po fašistinio perversmo krypto vis labiau į dešinę ir nuėjo pas tautininkus, dabar jis yra vienas nacionalistų šulų užsieny, o aš kryptau vis į kairę ir esu komunistas" (102).

Abejotina, ar įprasta prasme tikrai Justas Paleckis jau yra ir

teoriniai apsisprendęs komunistas?

Savo atsiminimų knygos 188 psl., prisimines buvusius ginčus tarp Stalino ir Trockio, J. Paleckis atvirai pasisako:

"Tačiau nei aš, nei kiti, kaip patyriau, nesigilinom į tuos teorinius klausimus ir todėl daugiau domėjomės konkrečiais Tarybų Sąjungos politikos ir gyvenimo reiškiniais bei įvykiais". (188).

Manome, kad ir dabar teoriniais klausimais, kad ir komunisto, J. Paleckis nesuka galvos, o daugiau praktikiniais reikalais rūpinasi, kaip ir praktiškai susirūpino Stalino saulę parvežti į Lietuvą...

Justas Paleckis palyginamai bešališkai aprašo ir buvusį 1926 m. gruodžio 17 d. perversmą, atitinkamais dokumentais besivaduodamas.

Čia viso turinio tos knygos neatpasakosi ir nuklydimų bei pasitaikiusių netikslumų visų nesuminėsi. Bet tenka atvirai pasakyti: gerai, kad toji knyga pasirodė. Ir štai kodėl.

Iki šiol pavergtos Lietuvos spauda stengėsi nutylėti Lietuvos Nepriklausomybės metus. Jei juos suminėjo, tai tik kaip Lietuvos buržuazijos valdymo metus ir užsienio kapitalistų išnaudojamą šalį. Menamai užsienio kapitalistų pastangomis ir sukurta buvo valstybė jų pačių patogumui. Iki šiol bolševikų tvarkomoje spaudoje buvo nutylėti seimai, veikiančios politinės srovės, švietimo ir ūkio srityje laimėjimai.

Dabar, pavergtos Lietuvos jaunimas perskaitęs "Žingsniai Smilty" sužinos, kad Lietuvos seimai buvo renkami demokratinio būdu, dalyvaujant įvairioms politinėms grupėms tuose rinkimuose. Jie turėjo teisę išstatyti savus kandidatus. Ir tada ėjusi Lietuvoje spauda taip pat buvo įvairių politinių grupių leidžiama. Nors Justas Paleckis mėgino įrodinėti, kad socialdemokratija darbininkų tarpe neturėjo pasisekimo, nes, girdi, darbininkų dauguma ėjo kartu su komunistų sąjūdžiu. Jei taip, tai anuomet komunistai galėjo viešumoje pasirodyti, kad ir pogrindyje veikdami.

Mes neabejojame, kad ir šių dienų Lietuvoje jaunimas yra akylus, tiesos ir teisybės ieškąs ir, perskaitęs tą knygą, apsidairys ir supras, kad nūdienė Lietuvoj jokios laisvės nėra.

Čia bus laisvės troškuliui vieta.

KRAUNAME KRAITĮ LIETUVAI

(Atkelta iš 1 psl.)

niškai. Kokie esą mūsų įsirengimai, kokie išsipuošimai; kokie mūsų pokyliai, iškylos ir išvykos; kokie mūsų kapitalai arba turtai; kokios mes reikalaujame sau prabangos?

Kitas mūsų tiesiai ir nuoširdžiai pasako: "Negaliu dėti 100 dolerių į Lietuvių Fondą, nes neturiu iš ko, kai patekau į skolą, nupirkęs namą už 136 tūkst. dolerių". Čia galvojama ne biržiškiškai.

Vis dėlto, Lietuvių Fondas jau yra virš ½ milijono. Jis gerai veikia, patvariai auga ir palaiko lietuvių. Mat, vis yra lietuvių žmonių, kurie ne viską sudeda į namo pirkimą, ir yra žmonių, net kunigų, kurie savo palikimą deda į Lietuvos kraitį, užrašo jį į Lietuvių Fondą. To Fondo idėja dabar darosi lietuvių finansavimo idėja, o ima biržiškiškai, ji baigmėje bus Lietuvos finansavimo idėja. Galutinis siekis — Laisva Lietuva, ir jos kraitis — Lietuvių

Fondo kapitalas.

Trumparegiškas galvojimas nepriimtinas; surinkti pinigų ir juos tuojau išleisti — nedera. Žvelgiant tolregiškai — komunizmas gniūžta, smunka. Bolševikai eina į paranoinę isteriką, nesugeba, nepajėgia rasti kultūringą sprendimą problemų, kylančių santykiuose su Vokietija, su Kinija, o jų lindimas į Čekoslovakiją rodo visišką komunizmo bankrotą, išvirtimą į brutalų barbarų terorą. Ta teroro diktatūra prieina savo galą. Bolševikų imperija subyrės, nes ne imperijų dabar laikai.

Lietuva išsivaduos. Tas užtruko; Biržiškos to nesulaukė, nors skaudžiai tikėjo ir stebuklo laukė. Gali ir dar daug kas nesulaukti, bet lietuvių tauta sulauks, Lietuvos kraitis, Lietuvių Fondo kapitalas taip pat sulauks. Savo progos laukdamas jis augs, ir bus ne vienas, bet laiko duotas skaičius milijonų.

K. A. Girvilas

GEROS DOVANOS

Šios knygos parduodamos dabar "Naujienose" su didelėmis nuolaidomis:

Dr. A. J. Gussen — DANTYS, jų priežiūra, sveikata ir grožis. Kietais viršeliais, vietoje \$4.00 dabar tik	\$3.00
Minkštais viršeliais tik	\$2.00
Dr. A. J. Gussen — AUKŠTA KULTŪRA — ŽIAURŪS ŽMONĖS. Kelionės po Europą išpūdziai. Vietoje \$2.00 dabar tik	\$1.50

Galima taip pat užsisakyti paštu, atsiantus čekį arba money orderį.

NAUJIENOS,

1739 SO. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILL.

Žvilgsnis į akiniuočius seniau ir dabar

Metant trumpą žvilgsnį į seniau matytus viešose vietose akiniuočius, tai yra į tokius žmones, kurie nešiojo akinius, galima pasakyti, jog dabartiniiais laikais yra susidaręs didelis skirtumas, nes dabar daugelyje vietų galima pamatyti žymiai daugiau tų vadinamųjų akiniuočių. Aš čia trumpai pavaizduosiu tuos laikus, kuriuos aš pats prisimenu, būtent laikotarpį maždaug prieš septyniasdešimt metų. Kai tekdavo tada Lietuvoje pamatyti kokį nors žmogų su akiniais, tai daug kam sudarydavo galvoje nepaprastą vaizdą ir todėl apie tokį akiniuočių žmogų daugelis ką nors pasakydavo. Bet žmonės jau žinojo, kad akiniai pirmiausia yra reikalingi tiems, kuriems buvo sunku įžiūrėti įvairius raštus, o turint užsidėmus akinius buvo lengva viską matyti.

Tais laikais, galima sakyti, nebuvo tokių akių gydytojų, kurie paruošia atitinkamus receptus akiniams. Tada akinius pritaikydavo vadinamieji optikai.

Čia aš keletą žodžių pasakysiu apie optiką, kuris tais laikais savo kontorą turėjo Kalvarijoje (Suvalkijoje); tada Kalvarija buvo apskrities miestas. Tai buvo, galima sakyti, vienintelė tokia akinių kontora visoje apskrityje, nes kituose šios apskrities miesteliuose nebuvo jokių optikų. Kartais ir man tekdavo su vyresniaisiais mano pažįstamais nueiti į to Kalvarijos optiko kontorą ir tokiu būdu pamatyti, kaip tas optikas atėjusiems žmonėms pritaiko akinius su atitinkamais rėmais. Paprastai pridėdavo vieną kitą stiklą prie akies ir tokiu būdu surasdavo atitinkamą stiklą.

Taigi ir pardavėjas ir pirkėjas būdavo patenkinti. To optiko kontoroje galima buvo įsigyti ne tik akinius, bet ir visokias pypkes. Prie sienos gražioje lentynoje buvo išstatyta visokios rūšies įvairių pypkių, nes tais laikais vyrai savo rūkymui labiau vartodavo pypkes, o ne cigarus ar cigaretes. Vieną kartą pripuolamai teko susitikti su išeinančiu iš to optiko kontoros pažįstamu Juozu Vilkutaičiu, komedijos "Amerika Pirtyje" autoriumi, atvykusiu iš Balbieriškio, kur jis tada ėjo valsčiaus teisėjo pareigas. Ir jis man pasisakė, kad pas tą optiką buvo užėjęs patikrinti savo akinius, o kai anksčiau, prieš keliolika metų, buvo įsigijęs akinius, tai kiti jo draugai juokais jį pavadino "keturakiu", nes, girdi, buvo užsidėjęs dar kitas "dvi akis". Tokiu būdu J. Vilkutaičiui atėjo į kalvą mintis, kad geriausia bus tokį pavadinimą pasirinkti savo slapyvardžiui. Taigi komedija "Amerika Pirtyje" buvo išleista Keturakio slapyvardžiu.

Dabartiniiais laikais akiniuočių žmonių galima visur sutikti. Dabar akių gydytojai paruošia atitinkamus receptus akiniams, pagal kuriuos optikai pagamina tuos akinius. Taigi šiais laikais

daug yra lengviau kiekvienam žmogui pagerinti savo regėjimą. Dabar gali būti pritaikomi nematomieji, taip sakant, akiniai, taigi šioje srityje yra padaryta didelė pažanga.

Tenka vis dėlto dar pasakyti, kad kartais ne visai galima pritaikyti reikiamus akinius tokiems žmonėms, kurių viena akis gali gerai matyti daiktus tolimesniame nuotolyje, o kita akis gali gerai matyti artimesnius daiktus, kitaip sakant — tinkamai matyti skaitomus tekstus. Jei tenka paruošti tokioms akims tinkamus akinius skaitomoms tekstams, tad lengva būna paruošti atitinkamą stiklą tai akiai, kuri geriau įžiūri tolimesnę distanciją. Bet susidaro šokių tokių sunkumų paruošti stiklą tai akiai, kuri gali ir be stiklo gerai įžiūrėti skaitomąjį tekstą. Mat, akiniai visada būna su dviem stiklais. Čia, kaip pavyzdį, aš galiu nurodyti pats save, nes mano viena akis (kairioji) nuo pat jaunystės laikų skirta matyti tolimesnes distancijas, o kita akis (dešinioji) skirta matyti artimas distancijas, kitaip sakant — atitinkamai matyti skaitomus tekstus. Joks akinių specialistas man negalėjo kaip reikiant pagelbėti. Tad man pačiam atėjo į galvą surasti tinkamą išeiį, būtent: pats išėmiau iš rėmų dešinią stiklą, ir palikau tik kairįjį stiklą; tokiu būdu pamačiau, kad turint

tokius su vienu stiklu akinius yra geriausia, nes anksčiau būvęs dešinysis stiklas man šiek tiek užtamsindavo.

Nors viena mano akis geriau mato tolimesnes distancijas, o kita — artimesnes distancijas, bet žiūrint abiem akimi visada atrodo, kad vienodai matau viską, kas darosi toliau ir kas arčiau.

Kyla man klausimas, ar daug yra tokių žmonių, kurie turi panašias akis: vieną skirtą tolimai distancijai, o kitą — artimai distancijai. Kiek prisimenu, ir mano tėvas (prieš septyniasdešimt metų) buvo vieną kartą pasakęs, kad kairiąja akimi geriau mato tolimesnius daiktus, o dešiniąja akimi — artimesnius daiktus. Mano tėvas dar buvo įsitaisęs vadinamuosius bestiklius akinius, pro kuriuos jis geriau galėdavo matyti visokius tolimesnius daiktus, ypač dažnai su tokiais akiniais pažiūrėdavo į durpyną ir į apaugusią visokiais krūmais pievą, kur lakstydavo laukinės antys ir kiti paukščiai. Ir man tada tekdavo pavartoti tuos akinius ir tokiu būdu geriau pamatyti tose balose laukines antis ir kitus paukščius.

Tik dabar, praėjus daugeliui metų, atėjo man į galvą mintis paruošti tokius bestiklius akinius ir įsitikinti, ar ištikrųjų tokie akiniai gali pagerinti tolimesnes distancijos regėjimą. Ir kai tokius akinius pasigami-

nau, tad įsitikinau, kad senaisiais laikais atrastieji tokie akiniai ištikrųjų padeda geriau matyti daiktus tolimesnėje distancijoje. Tie bestikliai akiniai padaromi tokiu būdu. Paimami du kartoniniai vamzdeliai (cilindriai) maždaug 3½ colio ilgumo ir pusantro colio diametro. Tų vamzdelių vieni galai pritvirtinami prie akinių rėmų, o kiti galai pridedami viens prie kito; taigi jokie stiklai nėra reikalingi. Dar nežinau, ar visiems žmonėms tokie bestikliai akiniai gali pagerinti tolimesnių distancijų regėjimą.

Kalbant apie visokius akinius galima dar pasakyti, jog jie dabar naudojami ne tik tinkamesniam matymui, bet ir akių apsaugai. Pavyzdžiui, visokiuose fabrikuose ar dirbtuvėse, kur sukasi visokios mašinos, kartais kokios nors medžiagų atplaišos gali patekti į akis, todėl akiniai yra gera apsauga tokiems atvejais. O lauke, pavyzdžiui, važinėjant motociklu, akiniai su stiklais sudaro apsaugą nuo paitaikusių grumstelių. Taigi šiais laikais akiniuočių žmonių visur galima pamatyti.

A. Kelmutis

SKOLOS ATSIMINIMAI

— Dabar aš rašau savo atsiminimus, — pasakoja rašytojas.

— Ar dar nepriėjai tos vietos, kada aš tau paskolinau pinigų? — paklausė jį draugas.

JEI JŪS NORITE SIŪSTI
SIUNTINIŲ - DOVANAS Į LIETUVĄ IR USSR DALIS
NAUDOKITES PATARNAVIMU PLAČIAI
ŽINOMOS FIRMOS

PACKAGE EXPRESS & TRAVEL AGENCY, INC.

(LICENSED BY VNEŠPOSYLTORG)

VYRIAUSIA ĮSTAIGA

1776 Broadway, New York, N. Y. 10019—Tel.: 581-6590—581-7729

Siuntiniai siunčiami per mūsų firmą paskyrimo vietą pasiekia trumpiausiu laiku. Siuntinių pristatymas garantuotas. Visi muitai apmokami mūsų įstaigose, gavėjas NIEKO NEMOKA.

Prie firmos skyrių yra krautuvės, jose rasite žemiausiomis kainomis pasirinkimui įvairiausių audinių, taip pat maisto produktų, odos avalynei ir kitų daiktų.

Firma — skyriai atidaryti kasdien nuo 9 val. ryto iki 6 val. vakaro.

Šeštadieniais ir sekmadieniais nuo 9 val. ryto iki 4 val. popiet.

MŪSŲ SKYRIAI:

BROOKLYN, N. Y.	1536 BEDFORD AVE.	—	IN 7-6465
NEW YORK 3, N. Y.	78 SECOND AVENUE	—	OR 4-1540
NEWARK, N. J.	378 MARKET STREET	—	MI 2-2452
SOUTH RIVER, N. J.	41 WHITEHEAD AVENUE	—	CL 7-6320
UTICA, N. Y.	963 BLEECKER STREET	—	RE 2-7476
FARMINGDALE, N. J.	FREEMOOD ACRES	—	363-0494
PHILADELPHIA 23, PA.	631 W. GIRARD AVENUE	—	PO 9-4507
ALLENTOWN, PA.	126 TILGHMAN STREET	—	HE 5-1654
ROCHESTER 5, N. Y.	558 HUDSON AVENUE	—	232-2942
LOS ANGELES 4, CAL.	159 So. VERMONT AVENUE	—	DU 5-6550
CHICAGO 22, ILL.	1241 NO. ASHLAND AVENUE	—	HU 6-2818
BALTIMORE 31, MD.	1900 FLEET STREET	—	DI 2-4240
BUFFALO 12, N. Y.	701 FILLMORE AVE.	—	TX 5-0700
DETROIT 12, MICH.	11601 JOS CAMPAU AVENUE	—	365-6780
HARTFORD 6, CONN.	122-126 HILLSIDE AVE	—	249-6216
JERSEY CITY, N. J.	219 MONTGOMERY ST.	—	HE 5-6368
SYRACUSE, N. Y. 13204	515 MARCELLUS ST.	—	475-9746
CLEVELAND 13, OHIO	1028 KENILWORTH AVENUE	—	PR 1-0696
HAMTRAMCK, MICH.	11339 JOS CAMPAU AVENUE	—	365-6740
SO. BOSTON, MASS.	396 WEST BROADWAY	—	AN 8-1120
TRENTON 10, N. J.	1152 DEUTZ AVENUE	—	EX 2-0304
RAHWAY, N. J.	717 W. GRAND AVENUE	—	381-8997

P O E T A S

Jeį nori tu suprast poetą,
Dainuok su visuma duetą.
 Jeį jos gaidų skaityt nemoki,
 Nebeįzvelgsi žodžio lobį.
Kūrybos žodis — elekšyras,
Širdies virpėjimas lankstytas.
 Jos vingius gal suprast tik tas,
 Kas raktą visumon suras
Į prasmę, esmę viso to,
Kas egzistuoja tik iš Jo.
 Mintis kūrėjo — be sparnų,
 Neturi normų ir kelių.
Jos neįsprausi į kanonus
Ir kritiko taisyklių tomus.
 Poetą jei tiktai skaitysi,
 Paviršių ežero matysi.
Jeį nori sielon žvelgt giliai,
Mąstyk prie žodžio jo ilgai:
 Šiandien gėrėsi esi gal forma,
 Rytoj išsprus iš žodžio norma,
O po dienos vėliau kitos
Gal jausi pulsą tu slapotos
 Širdies ir proto jo gilaus,
 Pasaulio įžvilgio plataus.
Jis gali būt sūnus tautos,
Skraidyti platuos visatos,
 Kvėpuot gimtinės tyrą orą
 Ir reikšti mintį tyrą, dorą;
Kalbėt jo lūpom gal daugus
Ir balsas prakaito rūstus,
 Idėjos gal dausose šokti,
 Kaip dinamitas žemėj sprogti.
Kalnų radaras — jo siela,
Kur žmogiška būties kančia.
 Jis mato, jaučia, girdi skausmą,
 Įžiebia protesto greit šauksmą.
Poetas — pranašas būties
Ir konsulas tyros širdies;
 Įžvelgia tai, kas lemia dieną
 Ir darbo masėj ugdo plieną.
Jis skleidžia mintį elektronais,
Kur kelias užkimštas šėtonais.

Kazimieras Baltruonis

Kun. Pranaičio pavardė plūdinėja "tarptautiniuose vandenyse"

III.

Autorius Maurice Samuel knygoje "Blood Accusation — The Strange History Of The Beiliss Case" gana plačiai peržvelgia kaltinamąjį aktą, kuriuo Kijevo žydas Mendel Beilis caro prokuratūros buvo pakaltintas nužudęs berniuką Juščinskį, tikslu gauti žydų religijos praktikai reikalingo krikščionio kraujo. Keturi ekspertai aiškine klausima, ar žydų religija reikalauja krikščionio kraujo? Visi ekspertai ne žydai. Du jų, žymūs rusų mokslininkai, įrodinėje, jog žydų religija nepraktikuoja žudymų, gi kiti du ekspertai, prof. Sikorsky ir kun. Justinas Pranaitis, aiškine, jog žydai religiniais sumetimais žudo krikščionis.

Prof. Sikorskį trumpai minėjome praeitą kartą (jis pensininkas, gydytojas psichiatras, lavono nemaltes surašė ekspertų, jog Juščinskis nužudytas žydų religinio žudymo būdu. Dėl tokios ekspertų protesto Kijevo medikų draugija, pa-

sisakydama, jog prof. Sikorsky nėra anatomijos gydytojas ir tokių ekspertų negali daryti). Kunigą Pranaitį autorius M. S. vadina tamsiu (obscure Catholic priest). Kijevas anais laikais buvo universiteto miestas, kuriame veikė įvairios mokslo įstaigos, veikė įvairios mokslininkų draugijos. Kodėl religijos ekspertu buvo pasikviestas kun. Pranaitis, anais laikais gyvenęs Rusijos pakraštyje, Turkestane, Taškento mieste? Šį klausimą narpliodamas autorius prisimena kun. Pranaičio pamfletą, Liet. Enciklopedijoje studija vadinamą, išleistą 1892 m. — "The Christians in the Jewish Talmud, or The Secrets of the Teachings of the Rabbis about Christians". Šį pamfletą kun. Pranaitis parašęs Petrapilyje gyvendamas. Be ko kita, tas kūriny susilaukęs ir pašaipos, bet greit buvęs ir pamirštas.

Kun. Pranaitis Petrapilyje įsivėlęs į bėdas su policija, bet knygos autorius smulkiai tų bėdų neprašo, o tik jas nusako šitaip: "Pranaitis got into trouble with the police on an unrelated matter — attempted

extortion — and betook himself to Tashkent".

1911 metais kun. Pranaitis iš Taškento atvykęs į Petrapilį ir metiniame didikų sąjungos kongrese vėl padalinęs savo pamfletą, nes tais metais buvęs labai gyvas antisemitizmas visoje Rusijoje. Kun. Pranaitis savo veikalo pradžioje pasisakęs, jog už tą raštą jam gresia mirtis — žydai gali jį nužudyti. Autorius Maurice Samuel pabrėžia, jog kun. Pranaitis savo gyvybei numatydamas pavojų ir jį viešai pabrėždamas kelia save į herojus, tačiau didikų kongrese Pranaičio heroizmas nebuvo įvertintas. Kongresas nepažvelgęs į pamfleto autorių, kaip į Dievo dovaną Rusijai, kovojančiai su žydais. Kiek to savo kūrinio Pranaitis išdalinęs, tiek ir užtekę, daugiau išspausdinti neužsakytą. Iš Petrapilio kun. Pranaitis vėl išvykęs į Taškentą ir ten gyvenęs, kol rusų administracijos, fabrikuojančios bylą žydai Beiliui, buvęs prisimintas ir pakviestas būti prokuratūros ekspertu žydų religiją aiškinti.

Prokuratūros surašytame Beilio kaltinimo akte esą suminėti kun. Pranaičio ekspertų teigimai, pvz., žydų rabinų mokyklos vieningai sutariančios ir liepiančios neapkęsti ne žydus, nes pagal Talmudą jie nesą žmonės, o tik gyvuliai žmogaus pavidalo. Ypatinga neapykanta skiepijama prieš krikščionis ir Talmudas leidžias ne žydus žudyti, toks žudymas esąs religinis aktas, pagreitinąs mesijo atėjimą. Kaltinamajame akte minimi kun. Pranaičio aiškinimai, jog žydų religinėje "Zohar" knygoje esą aprašyta, kaip turi būti religiniai žudymai atlikti. Ekspertas daręs išvadas, jog berniuko Andriejaus Juščinskio lavone rastos žaizdos padarytos tokiu būdu, kaip žydų religija moko žudyti.

Caro teisingumo ministeris Ščeglovitov buvo gerai informuotas apie Beilio bylą. Kaip sakoma, jis žinojo visus plusus ir minusus, kaip toji byla sudaroma. Pats caras Nikalojus II taip pat žinojo apie tą bylą ir ją laiminio. 1911 metais rugsėjo mėnesį caras buvo atvykęs į Kijevo atidaryti savo tėvukui, Aleksandrui II, skirtą paminklą. Iškilmų metu jaunas žydas nušovė ministerį Stolypiną. Šis įvykis, kaip aprašo "Blood Accusation" autorius, dar labiau carą nuteikė prieš žydus ir Beilio byla gavo jo palaiminimą.

Teisingumo ministeris Beilio bylai paskyrė extra prokurorą ir teismo pirmininką, kad tik byla baigtųsi taip, kaip valdžia nori. Specialūs agentai, inspektoriais pavadinti, sekė visą tardymo eigą ir pranešinėjo į sostinę, kaip bylos paruošimas vyksta. Agentas Dijačenko kasdien siuntęs pranešimus į Petrapilį, išreikšdamas daug vilčių, jog kun. Pranaitis savo įrodymais įtikins prisiekusius posėdininkus, jog žydai praktikuoja religinį žudymą. Tas pats agentas teisingumo ministeriui rašęs ir tokias žinias arba nuomones, jog greičiausiai Vera Čeberijak bus nužudžiusi (nunuodijusi) savo vaikus, jog Juščinskis gal

buvo nužudytas Veros Čeberijak ir jos sąmokslininkų. Tad Beilio bylos painiavoje slankiojās agentas D kai kuriuose savo pranešimuose suabejodavęs, koks gali būti teismo sprendimas. Viename agento D pranešime sakoma, jog visa bylos eiga teisme pakryps ta linkme, kaip prisiekę posėdininkai (jury) įvertins kun. Pranaičio įrodymus apie žydų religinius žudymus.

Tačiau nevisi caro valdininkai tikėjo, jog pavyks teisme Beilį pakaltinti ir įrodyti, jog žydai praktikuoja religinį žudymą. Kijevo žandarų viršininkas pulk. Šredel 1912 m. siuntė į Petrapilį policijos departamento direktoriui pranešimą, jog prieš Beilį nėra aiškios ir tikros kaltinimo medžiagos. Jis nurodė, jog įtarimas krinta, kad Juščinskį nužudė Vera Čeberijak su profesionalais kriminalistais, pašalindami vaiką kaip jų nusikaltimų liudininką. Žandarų viršininkas savo pranešime rašęs, jog Beilio byla gali pasibaigti dideliu nemalonumu policijos departamentui ir teisingumo departamento pareigūnams.

Kijevo gubernatorius ir taip pat siuntęs vidaus reikalų ministerijon pranešimus, jog Beilio byla galinti pasibaigti dideliais nemalonumais ir negarbe Rusijai. 1912 metais viename pranešime gubernatorius rašęs, jog iš turimos informacijos apie Beilio bylą gali pasakyti, jog esą tikra, kad kaltinamasis bus išteisintas. Tačiau nei gubernatorius, nei kuris kitas Kijevo valdžios žmogus negalėjo Beilio bylos nutraukti, nes jos eigą tvarkyti ir norima linkme sukli buvo pasiėmęs pats teisingumo ministeris.

SIŪSKITE PINIGUS

I LIETUVA

PINIGAI SIŪSTI PER
GRAMERCY

ITEIKIAM! GAVĖJUI KAIP
PINIGAI PER BANK FOR FOREIGN TRADE.

Pristatoma per 2 savaites.

Jokių atskaitymų.

JŪS PINIGŲ GAVĖJAS
GALI TUOS PINIGUS
NAUDOTI PAGAL SAVO
NORA.

JŪS ESATE SAUGŪS TIK SU
FIRMA TURINCIA LEIDIMA.
JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ
PASLĖPTŲ RINKLIAVŲ. PER
20 METŲ VEIKLA BIZNYS
JE GARANTUOJA JUMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos
Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudė \$20.000.00.
Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00
Iki \$30.00 — \$2.75
Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.
744 Broad St., Newark, N. J.

SIŪSKITE U. S. DOLERIŲ DOVANOMS PAZYMĖJIMA pasirinkimui NAUJOSE SPECIA-LIOSE KRAUTUVĖSE.

Jokio mokesčio už šį patarnavimą.

Prašykite mūsų nemokamų katalogų reikmenims, audeklams ir maistui.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

Apskritame Williama ir Marijos kolegijos lange, Williamsburge, Virginijoje matomas universiteto sodas, apšviestas pavasario saulės. Kolegija statyta 1693 metais.

IDOMUS "Į LAISVĘ" NUMERIS

Paskutinis frontininkų politikos žurnalo Į Laisvę numeris (1968 m. gruodžio Nr. 44 (81) apšauktas, o 1969 m. balandžio vidury skaitytoją pasiekęs) yra vienas iš švaresniųjų ir įdomiausių, švaresniųjų sakau todėl, kad jame nebeiekinami veiksniai, kaip tai buvo Nr. 42, nebeįveidžiami paskiri asmenys, kaip buvo pereitam numeris. Jeigu vienas slapyvardininkas, aptardamas veiksmų darbą, ir užvožia po truputį Vlikui su Alta, tai, atrodo, tik iš įpratimo, tik savo narsą, teisingumą, tik "visų geros valios lietuvių" išmintį parodydamas.

Be abejo, pats įdomiausias (ir didžiausias) šio numerio straipsnis yra istoriko dr. Zenono Ivinskio "Nepriklausomos Lietuvos politinio gyvenimo raida ir lūžiai". Dr. Ivinskis pradžioje primena, kad jau laikas mums

Beilį kaltino teisingumo ministerio iš Petrapičio atsiūtas prokuroras Vipper. Nužudytojo berniuko tėvai, kaip nuostolių ieškotojai, buvo atstovaujami dviejų advokatų, kurių pagal Rusijos procesą pareiga buvo padėti kaltę įrodyti ir gauti nuostolių pripažinimą. Taigi, kaltintojų buvo trys. Beilio gynėjų buvo 5 advokatai, vienas tik žydas.

"Blood Accusation" autorius rašo, jog advokatams teisme apvaldyti arba sugriauti Pranaičio ekspertyzą buvo nepatogumų, kadangi ekspertas buvo kunigas, tam tikru požiūriu privileijuota asmenybė. Tačiau advokatams pavyko, kaip agentas D į Petrapičį pranešimą siuntes, įrodyti kun. Pranaičio nepakankamą nusimanyimą žydų literatūroje.

(Kitą kartą: Ką kun. Pranaitis kalbėjo teisme, kaip atsakinėjo į advokatų klausimus).

J. Klauseikis

pradėti rašyti naujųjų laikų, taigi ir nepriklausomos Lietuvos, istoriją, nes atvėsimo periodas jau esąs pakankamas ir jau esą galima žvelgti į viską šalčiau. Jis nurodo vėliau visą eilę pasididžiavimo vertų momentų (santykiuose su lenkais, Klaipėdos atvadavime ir t. t.), bet labai daug karčios tiesos pasako ir dėl 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo. Išties, panašiai, kaip dabar kalba dr. Ivinskis, jau daugelį kartų kalbėjo visokios rūšies politikai ir publicistai, išskyrus, žinoma, tautininkus ir jų Dirvą. Skirtumas tik toks, kad tie kiti kalbėdavo savo subjektyviniu stilium ir tonu, perversmo šalininkus įsiutindami, dažnai į istoriją įvarydami. Antagonizmo bangoj jau atplaukdavo ir tokie išminties perlai, kaip "gruodžio 17-ji buvo apendicito operacija..." Ivinskis dėsto šalčiau, jau tikrai beveik istoriškai ir, regis, nebeužgauna nė vienos pusės. au vien dėl šito straipsnio verta yra minimą Į Laisvę numerį įsigyti.

Gražiai ir įtikinamai dr. Antanas Razma kalba apie Lietuvos Fondą, kuris jau į antrą pusmilijonį yra įnikęs ir, tokiu, iki milijono tikrai prisiklas. Tik su antrašte dr. Razma skaitytoją apgauna, nes str. pavadinęs "Organizuotinas lietuvių fondas politiniams reikalams", apie tą "politinę" pusę labai mažai kalba. Manding, nėra dar ko išvis apie ją kalbėti, kol LF darbas iki milijono neatbaigtas.

"Vilniaus katedros išpirkimas", dr. Jono Griniaus straipsnis, na, nežinau... Pastatyti bolševikams dailės galeriją, kad jie savo žaislus ten perkeltų iš katedros, nes, girdi, ir iš piratų būdavo išvaduojami žmonės, juos išperkanti? Bet kas jau gali sulyginti anuos tauriuosius, tamsius viduramžių jūrų pira-

tus su šio šimtmečio gudriais kaip žalčiais, ciniškais kaip šetonais bolševikais?! Šitaip su jais prekybą pradėję, tur būt, prapirktumėm visus Amerikos dolerius, ten pristatydinami ne tik meno galerijų, bet ir tankams fabrikų, o katedros, kad ir išpirktos, gal liktų desakruotos, apgriuvusios, tuščios ne tik nuo lankytojų, bet ir nuo ten buvusių šventųjų kaulų. Ne, nesišaipau, bet man vistiek tokie "mainai" atrodo daugiau negu fantastiški.

Įdomus dviejų profesorių surinktų žinių apie padėtį dabartinėje Lietuvoje žiupsnis ("Bekompromisinė kova dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės"). Be abejo, tos žinios nėra jau visai tikros, bet daug kuo ten galima tikėti. Stebiuosi, kaip Naujienos to neilgo,

klausimų-atsakymų formoje pateikto, straipsnio nepersispausdino?

Kaip ir visada aštrus, savo teisybę į akis sakąs J. Žiogra-kalnis rašo tema "Veržimasis į koegzistenciją". Ten sakydamas, kad Čikaga buvo pasirinkta pirmajam Virgilijaus Noreikos koncertui JAV-se. J. Ž. klysta. Pirmasis V. N. koncertas JAV lietuviams buvo ne Čikagoje, o Windsore ir ne Laisvės kovos metais, o anksčiau, 1967 metais. Tik tuomet rengėjai buvo raudonieji ir koncertas labai prastoje salėje. Bet publikos iš Detroito jau ir tada buvę gal du trečdaliai. Kai 1968 m. gale koncertas buvo suruoštas Cleary auditorijoje, ir kai ruošėjai buvo, na, Į Laisvę žino, kokie, tai jau Detroito publika sudarė 90%. Visa kita ir čia, kaip Čikagoje: 1941 m. sukilimo dalyviai, partijų lyderiai, kunigai, LB vadovybės ir visokių tarybų nariai ir t. t. ir t. t.

Yra ir dar keletas neblogų straipsnelių. Bendrai, Į Laisvę Nr. 44 yra vertas skaitytojo dėmesio.

Alfonsas Nakas

SKAITYK PATS IR PARAGINK

KITUS SKAITYTI
NAUJIENAS

LIETUVOS MENAS

(Iš Balzeco muziejaus foto archyvu)

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

KUR BUVO JŪRATĖS GINTARO PILIS?

Padavimai ir faktai apie Baltijos auksą — gintarą

Kad Pabaltijys iš proistorinių laikų buvo Baltų genčių - Prūsų, Žemaičių, Kuršių ir Lietuvių tėvynė, joks istorikas nebeginčia, o kad ta tėvynė buvo toje Baltijos jūros pusėje, kur daugiausiai jūra išmesdavo gintaro, tatau vėl patvirtina įvairiausių pasakos ir legendos, susietos su tuo gintaru.

Patį seniausią ir gražiausią pasaką, įvairiais variantais pasakojama, yra apie jūros gelmių valdovo dukrą Jūratę, tragiškai įsimylėjusią į vargšą žvejų sūnelį, jauną mirtingą žemės žmogelį Kastytį.

Patyręs apie savo dukters meilę ne jai lygiam, galingiausias vandenų valdovas tiek įsiutęs, kad iš piktumo savo galybės lazda drožęs per savo povandeninę gintaro pilį, kuri sutrupėjusi luitais, gabalais ir trupiniais ir jų buvę tiek daug, kad štai po tūkstančių metų kiekvienos audros metu jūra vis išmeta to gražaus, geltono, vertingo Baltijos aukso tiek, jog ir šiaandien iš randamo ir iškasamo gintaro gyva ir pelninga pramonės šaka tebeišsilaiko.

Sako, kad nėra pasakos, kurioje nebūtų tiesos grūdo. Kas šiaandien gali sakyti, kad koks nors Vaidevučio sūnus kur nors pajūrio - pamario gražiam saugiam vingyje nebuvo pasistatęs gintarinius rūmus? Jei lietuvių gentys varė didelę gintaro prekybą su Romą užkariavusiu savo giminaičiu Tautarikiu (Teodoriku), kodėl jie patys negalėjo gintaru puoštis? Kad tatau buvo galima, štai pavyzdys.

Po Karaliaučiaus griuvėsiais iš praeilo karo metų tebėra pakastas gintarinis kambarys, kurį Vokietijos kaizeriai buvo dovanoję Rusijos carams. Tas kambarys — visa gintaro salė, pilna brangiausių gintarinių meno išdirbinių — buvo įrengtas caro rūmuose Petrapilio užmiestyje Carskoje Selo (Caro Kaimas) ir kai per II Pasaulinį karą vokiečių armijos buvo prisitartinę prie Petrapilio, tai načiai suskubo gintaro kambarį išmontuoti ir pargabenti į Karaliaučius įrengti Albertinos universitete, bet bolševikams artėjant kambarį išmontavę pakasę slaptoje vietoje ir kiek ruskiai neieškojo, iki šiol jiems nepasisekė surasti. Taigi, geras poetas, turintis gerą vaizduotę, dabar galėtų parašyti gerą baladę apie Karaliaučiaus mieste po žeme esančią užburtą gintaro pilį, kurioje karalaitė Jūratė laukia nesulaukia išlaisvintojo.

Kad gintaro rūmai ar pilis senovėje galėti būti kur nors Neringos valdose, rodo senovėje rasta neapsakoma daugybė gintaro Kuršių mariose, apie ką žemiau skaitykite Alfonso Nevardausko straipsnį. J. Pr.

LIETUVOS AUKSAS — GINTARAS

Baltijos jūros pakraščiais gyveną lietuviai, ne vien tik iš žvejybos pasidarydavo sau pragyvenimą. Jie jau nuo neatmenamų

laikų vedė gintaro prekybą su kitomis tautomis. Archeologija ir proistorė liudija, kad Baltijos gintaras pasiekė net Egiptą bei Romos imperijos valstybes. Kalbant apie gintarą, kaip Lietuvos auksą, tenka pasakyti, kad jo randama daug kur. Bet pasauliui buvo žinoma, kad didžiausi gintaro šaltiniai yra Baltijos pakraščiuose. Ir tada buvo manoma, kad gintaras yra tik Baltijos jūros dovana. Vėlesniais laikais gintaras jau buvo iškasamas iš žemės. Istoriniai daviniai rodo, kad pradžioje buvo pasitenkinta gintaru, Baltijos vandens plaunamu iš jūros dugno ir metamu į krantą. Didesniais kiekiais jo būdavo randama po audrų. Štai 1862 metais vienu kartu Samboje ties Palvininkais buvo rasta apie 170 kilogramų (apie 2.500 svarų).

Kalbant apie didžiąsias Samboje Palvininkų gintaro kasyklas, 1895 metais gintaro produkcija ten siekė per 400.000 kilogramų. 1855 metais greta Palvininkų gintaro kasyklų įsikūrusios Klaipėdiškės Stantien ir Becker firmos, atsitiktinai atrado Kuršių mariose gintaro gavimo vietą.

Apie Stantien ir Becker firmos atsiradimą tarp pamarių gyventojų yra toks padavimas: Vienas Klaipėdos daržovių pirklys ilgus metus plaukiojo Kuršių mariomis didele būrine valtimi, panašia į baidoką, dengtu viršum, su kabinomis laivo galuose. Jis iš augintojų pamariuose supirkinėjo daržoves ir jas pristatydavo Klaipėdos miesto gyventojams.

Kartą pilna daržovių valtimi plaukiant į Klaipėdą, pakilus Kuršių mariose baisi audra. Nebegalint kelionės tęsti, ties Dravena, Kuršių marių pakraštyje, teko išmesti inkarą ir laukti kol audra nūtils. Ji nutilo. Ištraukiant inkarą, su žemėmis buvo ištrauktas ir žasies kiaušinio dydžio geltono gintaro gabalas. Šis įvykis tą pirklių paskatinęs likviduoti daržovių prekybą ir mestis ieškoti kasant gintarą.

Vieną dieną su keleta samdytų vyrų, tuo pačiu laivu, jis atplaukė į tą pačią vietą, ėmė ruošti kasti gintarą. Abiejuose laivo galuose išmetę inkarus ir vieną virvės galą pririšę prie tinklinio samčio koto bei geležinio jo lanko, o kitą virvės galą pritvirtinę viršū ant laivo denio įtaisyto suktuko, pradėjo kasti.

Darbą pradėjus, krante ėmė rinktis Kuršmario žvejai ir juoktis. Bet kada buvo nugalėtos kliūtys ir sėkmė nusišypsojo, tai lie patys, kurie pradžioje šaipydamišė tyčiojosi, ėjo pas jį uždariauti. Tas pirklys kasinėjo, kur jam patiko ir rinko gintarą visose Kuršių mariose, tai yra nuo Naglio Rago link Klaipėdos. Į pietus nuo Naglio Rago prasideda vadinamos giliosios marios. Jis kasinėjo iki įsikišo Prūsijos valdžia ir kasinėti uždraudė. Pirklio būta žydo. Jis nenurimo, kol nesurado būdo su

ANTANAS ŽYMANČAS,
Rašyt. Julės Žemaitės sūnus

Portretą piešė Mikas Šileikis 1935 m.

valdžia susitaikinti. Pagaliau susitarė. Pagal tarpusavį susitarimą jis privalėjo iškasti Kuršių mariose laivams plaukiojimo vagą. Iškasas žemes privalėjo iškelti į krantą. Tuo būdu nuo Naglio rago iki Klaipėdos, gilindamas maždaug apie 30 kilometrų ilgio laivams plaukiojimo vagą, iškasas žemes žydas supylė į Kuršių Neringos pakopuose telkšnojusias ir sunkiai praeinamas Kuršmario įlankas.

Po sutarties pasirašymo Stantien nasikvietęs pirklių Beckerį pradėjo pagal sutartį, Kuršių Neringos kopų smėlio užneštose Kuršių mariose gilinti pagal valdžios išduotą planą laivybai vagą. Begilindami ties Juodkrante iš karto rado 400 klg. gintaro. Vėliau įsigiję 22 garines žemsemes Stantien su Beckeriu gilino laivų vagą iki 10 metrų gylio. Iškasama smėlį pylė į Kuršių Neringos kopų pakraščius įlankas. Prie Gintaro kasimo darbų dirbdavo iki 1000 darbininkų.

Ties Juodkrante firma turėjo išsikası uostą, kuris ir iki mūsų laikų buvo vadinamas Gintaro uostu. Uostan nedarbo dienomis suplaukdavo visos žemsemės. Gintaro eksploatacijai ties Gintaro uostu firma buvo pasistaciųsi didžiulį dviejų aukštų medinį administracijos namą, kuriame dar Lietuvos Nepriklausomybės laikais, t. y. po Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos, buvo įsteigta Kuršių marių žvejybos priežiūra.

Ši firma per 30 metų vidutiniškai kasmet iškasdavo apie 66.000 kilogramų gintaro. Po 30 metų gintaro ištekliams sumažėjus, firma jo eksploatavimą 1890 metais nutraukė. Tačiau ši firma nuo 1870 metų ly-

giagrečiai kasė gintarą ir Samboje (sausumoje). Firma Prūsijos valdžiai mokėjo nuomos po 1500 talerių (senovinė Vokietijos sidabrinė moneta lygi 3 markėms), už žemės ploto vieną akrą, ir 1875 metais pradėjo kasimą ties Palvininkais, kur 1895 metais gintaro produkcija siekė 400.000 kg.

Prūsijos valdžia, matydama didelį pelną, žemės nuomavimą sustabdė ir iš Stantien ir Becker firmos išpirko visus gintaro kasimo įrengimus, įsteigdama valdžios įmonę Koenigliche Berstein Werke Koenigsberg, ir gintaras kaip gamtos turtas Prūsijoje priklausė valdžiai. Buvo išleistas potvarkis, draudžias pašaliečiams turėti gintaro žaliavos. Visas pajūry rastas gintaras turėjo būti atiduotas.

Ir Lietuvos Nepriklausomybės laikais gintarui rinkti reikėjo gauti iš vietos gintaro rinkimo punkto leidimą, kuris kainavo vienas doleris visam laikui. Tai buvo metalinis ženklas su skylute virvutei įverti ir įmuštu eilės numeriu. Buvo draudžiama parduoti gintaras privatiems pirkliams. Visas surinktas gintaras privalėjo būti atiduotas į vietos gintaro rinkimo punktą už tam tikrą atlyginimą. Tačiau šis įstatymas būdavo apeinamas, nes privatūs pirkliai mokėdavo keliolika kartų daugiau už tą patį gintarą.

Baltijos gintaras gana dideliais kiekiais imamas vartoti įvairiems papuošalams gaminti. Pačios svarbiausios gintarinių dirbinių radimo vietos yra Juodkrantė, kur surasta apie 50 įvairių laikotarpių gintarinių dirbinių, ir Palanga, kur aptikta per 150 visai giminingo tipo dirbinių. Pirmiausiai gintaras pradėtas vartoti Rytų Pabaltijy vadinamoje rytinėje rutulinių amforų kultūroje, kuri apie III tūkstantmečio vidurį išplito tarp Udros (Oderio) ir Nemuno. Tai yra buvusi indoeuropietiška žemdirbių ir gyvulių augintojų kultūra.

(Panaudota iš L. E.).

Alfonsas Nevardauskas

GIMDYMŲ KONTROLĖ

Šoferiu dirbęs peruvietis Pochua turėjo 12 dukterų, bet vis ilgėjosi sūnaus.

Kai dar gimė dvynukės, žmogus taip nusivylė, kad išėjo iš namų ir įstojo į vienuolyną.

Gyvai perkamas

Povilo Laurinavičiaus romanas

BE DRUSKOS

Kieti viršeliai — \$4.00, minkšti — \$3.50. 404 puslapiai.

Laurinavičiaus kūrinys sukėlė didelio susidomėjimo. Knygoj kelia aštrias gyvo gyvenimo problemas. Puikūs Lietuvos vaizdai, gyvi pasikalbėjimai, skaudžios tikrovės problemos.

Romaną galima įsigyti arba užsisakyti NAUJIENOSE.

Prašome siųsti čekį arba Money Orderį tokiu adresu: NAUJIENOS, 1739 So. Halsted St., Chicago, Illinois 60608.

IŠ PRAEITIES

J. Šliupo gromata iš Amerikos

Prieš 85 metus J. Šliupas išvyko į JAV. Tą savo kelionę jis aprašė laiške, kuris buvo įdėtas "Auszros" Nr. 12. Tada "Auszra" jau antrus metus ėjo.

Dabar tas J. Šliupo laiškas ne vien tik kalbos požiūriu yra įdomus, — įdomus jis ypač tuo, kaip tada atrodė keliaujantieji į JAV lietuviai.

Čia to laiško ištraukos spausdinamos.

Laiško, anot J. Šliupo, "priemazgoje" štai kas buvo pasakyta apie bendrakeleivius iš Lietuvos:

Gromatos iš Amerikos

Priemazga

Tarp Lietuvių, keliaujančių į Ameriką, daugumas nemoka nei svetimu kalbu, bet kas dar pikčiaus, nei savotiškai paskaito knygas ir nėko nemoka raskiti; tris ar keturi sugraibo ant maldu knygos pakrapaloti. Už tai nedivai, kad tie musu žmonės kelio nėje neturi geresnio darbo, kaip kad diena iš dienos susėdę ant žemės, kojas iztėsię ar sukeitę muszti kartas, "kaziriūti", kaip jūs girdžiu sakant. Kad asz norėdamas ju mastį paklabinti, paėmęs knygą paskaiciau, pasiklausė, ir pasijūkė, kur kas patiko, bet vis-gi skaitimas neįkvėpė jiems noro daugiau ką pasiskaititi patiems: ant galo jie man pasakė: jeigu paskaititum maldu knygą, tai bent pasimelstumėme, o dabar skaitai mums tik tai svėtiszkus daigtus. Kur tokius žmones rasi, kaip kad musu Lietuviai?! Jie nėko nemoka ir tariasi, kad mokinimas — tai nereikalingas žmogui "galvos sukimas". Vaiku klausinėjau aritmetikos. O kad regėtum, skaitytojau, koks nepalankus ira protas tu vaiku! Kartas ir geinius muszti, visi moka, nesikį taip-gi atsitraukia arėlkos; o kad reikia sunesztį, kiek ira 10 ir 15 ir 5, tai nėkaip negal'. Bukumas ir atszipimas ira neizpasakitais. Bet ir seniai ira mažai geresni. Antai turėdami pinigus nežino, kiek turi, nes nemoka sumesti. Taip nevienas girėsi, kad pirkdamas Amburke laivakortę papilęs pardavikams auksinius pinigus ant skūmės, anie-gi paėmę, kiek jiems ar tiko ar reikėjo, kas gali tai žinoti?... O juk tokie ir toligus atszitikimai ant svėto musu žmogui nepasako, jog reikia mokintiesi raskiti ir skaititi, reikia izmokti aritmetikos. Kada Lietuviai ateis į supratimą, jog dėl jų pasziu naudos ira reikalingas mokslas! Kada ta "szventa" Zemaitija gaus nū Dievo norint mažumą dvasios szventos!!

Pridursiu dar keliatą daiktu, paradancziu, kokios nūmonės ira mūs Lietuviai. Vieną pavakarę izszizneko-me apie szienapiutę. Žodis po žodžio, pagalop taip vienas pratarė: "Bet ar žinote tai, kad auga ant pievu tokia žolė, kurią kad dalgiu pakirsi, tūjau dalgis izsznira. Taip vieną kartą man atszitiko. Pioviau vienas patš balokszmį, turėjau szauņu dalgį ir gerai sutaisitą. Piovēs atszistojau, užsidegiau liulka, o parukinės vėl ėmiausi žolę žirinti, kaip szitai br... br... mano dalgis ir izszinarstė. Regimai asz aną žolę nupioviau. Juk kitaip ko-gi reikėjo taip tvirtai užtaisitam dalgiui staigu pasileisti!?"

Antroje to laiško dalyje suminėti keli prietarai, anuomet

Lietuvoje žinomi. Kad ir tas atszitikimas su dalgiu. Tai buvo užburtas reikalas. Reikėjo tik nupiautą žolės glėbį įmesti į vandenį, kad geroji žolė plauktų pavandeniu, o užburtoji — prieš vandenį. Tuo atveju ir laimės buvo lauktina.

Įdomi to laiško ši pabaiga:

"Bet jau turiu baigti savo pirmąją gromatą. Tiktai pasakisiu, jog likusios dienos musu kelionės nebuvo visai laimingos — o mes važivome su visu 16½ dienu, iki pasiekėme Naują Jorką, kadagi prisiartinant prie Amėrikos tankiai kilo taip jūsvai balsganas didelis ukas, jog musu garlaisvis stovėjo kaip kada adinu adinas ant vietos ir kukdė garą, duodamas ženklą kitiems laivams, jeigu atszituku jiems netolimais keliauti, jog jis szia stovi ir persergera, idant virszumpi neuvažiuotu. Ant galo kad pasiekėme Naują Jorką, tuoju atvažiavo daktaras, parveizdėjo keleivius, ar visi sveiki, o radęs gana visus sveikais, leidė garlaisviui įvažiuoti į uostą. Garlaisvis nuvažiavo į savo stovėn, mus izszlaipjino į didelią didelią daržinę, bet į mėsą nėkur neizszleidė nė visi turėjome važiuoti į "Castle Garden", apgintuvę pakeleivingųju nuo sukcziu ir apgaviku "naujojo szvieto". Paskutiniąją dieną ant laivo mums nei valgiti nėko nebedavė, sakidami, jog pavalgisime aname "Castle Gardene"; reikia pasakiti, jog ir laike kelionės mes valgimu mažai, norint ir blugu, tegaudavome. Kuomet Amėrikos garlaisvis jau nukeldino mus į "Castle Gardeną", tai ten gavome valgti, bet už pinigus, smarkiai didelius. Apginėjai keleiviu, regimai norėdami pakeleivinguosius apginti(!), tiko izszszulpti pastarąjį skatiką izsz ju ir taip tuszcziu kieszniu. Atszitikimus "Castle Gardene" ir kitur, ką girrėjau apie Lietuvius Amėrikoje ir kaip kur ką masziau, apraszisiu kitoje gromatoje.

J. Šliupas".

Iš to laiško prašosi išvada.

J. Šliupas savo laiške neįžiūrėjo ar nesuminėjo, kodėl ano meto lietuvių tarpe buvo tokie prietaringi, tamsuolių, kad net jų vaikai nieko nenusimanė skaitėvime ir skaityti nemokėjo. Tai buvo ne kas kita, kaip tik carinės Rusijos imperijos Lietuvos valdymo padariniai. 1795 m. Vokietija ir Rusija pagrobė (pasidalino) Lietuvą. Tuoj carinės Katrės įsakymu, Lietuvos vardas buvo išbrauktas iš istorijos, geografijos vadovėlių.

Unijinėje Lietuvoje veik kiekviena parapija jau turėjo trimešines savo pradžios mokyklas. Pradedant 1544 m. jau veikė Karaliaučiuje universitetas, kuriame studijavo nemažai Lietuvos jaunimo ir kur buvo net lietuvių profesorių. 1578 m. Vilniuje pradėjo veikti universitetas. Vadinasi, kad jau tada buvo Lietuvoje paruošto jaunimo aukštojo mokslo studijomis. Lietuvoje jau veikė keliolika vidurinių mokyklų, kuriose mokėsi keli šimtai jaunuolių. Carinės Rusijos valdžios ilgai visos tos mokyklos, imtinai su universitetu, buvo uždarytos. Jų mokytojai alleisti. Lėtai ir retai buvo carinės Rusijos valdžios tada steigiamos naujos

J. VLKS.

pradžios mokyklos, iš kurių lietuvių kalba buvo išguita. Mokytojais buvo skiriami rusai, ir tai ne visi cenzuoti, bet pramokę skaityti, rašyti ir rusų kariuomenėj puskarininkiais tarnavę.

Rusuose pradžios mokyklos pradėta steigti beveik dviem šimtais metų vėliau negu jų buvo Lietuvoj. Pirmas rusuose universitetas pradėjo veikti tik 1755 m.

Po keturių metų Vilniaus universitetas jau minės savo 400 metų sukaktuves.

Be to, Lietuva 40 metų buvo išlaikyta be savo spaudos. Bet tai nepaveikė lietuvių būdo sąvybės siekti šviesos. Tie kartu su J. Šliupu Amerikon keliau lamsuoliai tik todėl buvo kupini visokių prietarų ir nesušigraibė rašte bei skaičiavime, nes savo tėvynėje neturėjo sąlygų mokyti.

O štai jų dalis, išikūrusi JAV, staiga atkuto. Pradėjo steigti savas parapijas, statyti bažnyčias, klebonijas, ėmė steigti mokyklas, kuriose neretai kartu su tėvais mokėsi savo gimtosios kalbos.

Vos penkiems metams prasklinkus nuo J. Šliupo atvykimo į JAV, 1889 m. rugpiučio mėn. išėjo pirmas JAV laikraštis "Gazieta Lietuviszka", taigi tik keturis metus vėliau už "Auszra", kuri buvo leidžiama Vokietijos prijungtoje Lietuvos žemėj, Tilžės mieste. Reikėjo tas mažo formato leidinėlis slapta carinės Rusijos valdomon Lietuvon parsigabenti.

Ir patsai J. Šliupas, atsiradęs JAV, jau tais pačiais 1884 m. New Yorke — Brooklyne pasirodė su savo Unija, kurią leido savo lėšomis M. Twarovskis-Tvarauskas.

Tad tarp jų J. Šliupo aprašytų tamsūnų jau buvo tokių, kurie troško turėti savo spaudą. Ano meto tuose tamsūnuose, buvo Lietuvoj apmarintas šviesos siekimas. Kai tik lietuviai atsidūrė laisvesnio gyvenimo sąlygose, tas jų užguitas troškulyš šviesos visu savo pajėgumu kūrybiškai visose gyvenimo srityse pasireiškė.

Štai 1870 m. Chicagoje apsigyvenę pirmieji lietuviai tuoj pasirodė scenoje ne vien tik su

savo tautine daina, bet ir vaidinimais, patys net scenai veikalą sukurdami.

Dabar smagu JAV lietuvių praecityje pasidairyti, lietuvių nuveiktais darbais pasididžiuoti. Būta ginčų, peštynių, teismuose nešvarių bylų, bet visa tai vyko gero saviems siekiant. O kuri tauta yra be šešėlių?

RUSIŠKAS ŽIAURUMAS

Jeigu peržvelgsi bausmių istoriją, tai, žinoma, galima rasti įvairiausių. Bet mūsų kaimynai rusai toje baisyje enciklopedijoje užimtų tikrai ne paskutinę vietą. Štai tik vienas pavyzdėlis iš jų pačių istorijos.

Pagarsėjęs prieš 300 metų maištininkas ir jų liaudies herojus Stepanas Razinas buvo plakamas ir ugnimi deginamas. Vėliau tapo nukirstos rankos ir kojos ir pamautos ant baslių. Kankinimo metu kankinys net nesudejavęs. Tik savo taip pat kankinamam broliui Frolkai šūktelėjęs:

— Tylėk, šunie...

Ant galų kankintojai nukirto jam galvą ir taip pat pamovė ant baslio, o kūną, baisyai sudarę ir subiauroję, numetė šunims suėsti.

Ir kiti šeimos nariai neišvengė mirties. Net pamotei Matrionai Govoruchai nukirto galvą.

Cerkvė paskelbė anatėmą S. Razinui ir 12 jo bendražygių — prakeikė juos.

Tų nežmoniškų persekiojimų ir kankinimų tikslas buvęs išgauti kažkokias paslaptis...

Perduotas budeliams S. Razinas kalbėjęs, kad Rusija sutiktų geriau būti pavergta, negu išsikovoti laisvę...

Ir visa tai buvo padaryta paties caro įsakymu skaitlingiausios minios akivaizdoje, viešai.

Talius

ASTMA

Astma manęs daugiau nebevargina, išskiriant atvejus, kai arti matau cigarą ar šunį. Labiausiai astma pajuntu, kai pamatau cigarą rūkantį šunį.

Steve Allen

GAIDOS MUZIKAMS IR DAINININKAMS

"NAUJIENOSE" GALIMA GAUTI ŠIAS LIETUVIŠKŲ
DAINŲ GAIDAS PIANUI:

1. Rinkinys lietuviškų liaudies dainėlių ir šokių, 16 psl. Rinkinyje yra šios dainos ir gaidos:

1. Tegų giria šlamčia,
ūžia, tra-ta-ta	8. Aguonėlės
2. Suktinis I	9. Vakar vakarėl
3. Suktinis II	10. Augin tėvas
4. Kokietka	11. Meilės valsas
5. Padispanas	12. Siuntė mane motinėlė
6. Vengerka	13. Čigonai
7. Klumpakojis	14. Pelėda
	15. Noriu miego

Šis gaidų rinkinys kainuoja tik \$1.00.

2. Stasio Šimkaus DAINOS, piano vienam balsui, 8 psl.

1. Plaukia sau laivelis	3. Kur bakūžė samanota
2. Pamyľėjau vakar	4. Ant marių krantelio

Šis rinkinys kainuoja \$1.00.

Šiuos gaidų ir dainų rinkinius galima gauti NAUJIENOSE. Jei atsiųsite čekį arba Money Orderį už gaidas ir pridėsite 25 centus persiuntimo išlaidoms, tai pasiųsime jas paštu. Čekius prašome išrašyti NAUJIENOMS ir pasiųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 So. HALSTED ST., CHICAGO 8, ILLINOIS

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

DIDELĖ IR RIMTA MENO PARODA CHICAGOJE

Dail. Br. Murinas laimėjo premiją

Praėjusį sekmadienį Union League Civic and Arts Foundation surengtoje Union League klubo ištaigingosė patalpose, 65 W. Jackson Blvd. meno parodoje išstatyta 93 darbai. Iš prištųjų 627 darbų, jury komisija atrinko 93. Premijų bendra suma — 15,000 dolerių. 38 privačių asmenų premijos, skirtos dailininkams įvairiomis sumomis, pasirenkant tokį paveikslą, kuris patinka ir jį premijuotojas nusiperka. 12 premijų paskyrė pati Union League savo pastoviai meno kolekcijai įsigyti. Josios premijos didesnės. Didžiausia premija, 1,000 dol., teko Max Kahn už aliejinį darbą "Pakrantės akmenys".

Dail. Bronius Murinas laimėjo \$200 premiją už puikų akvarelės darbą "Malonus šešėlis". Premiją paskyrė pramonininkas George R. Bailey. Daugiau iš mūsiškių menininkų šioj parodoj nedalyvauja.

Premijos buvo asmeniškai įteiktos iškilmingame parodos atidaryme. Buvo skani kavutė ir užkandžių.

Į atidarymą atsilankė labai daug meno bičiulių.

Tenka pastebėti, kad šių metų U. League paroda geriausia, kokios per keletą metų nebuvo. Matomai, jury komisija, kurią sudarė Norman Kent, N. A., Earl C. Gross, A. W. S. ir Ben Stahl, gerai išsijoję "grūdus nuo pelų". Kūrinių technika ir tematika labai įvairi, nėra profanizmo, nei tuščių abstrakčių darbų, daugiausia tradicinė, impresionistinė ir ekspresionistinė tapyba — aliejus, akrylis, gvašas ar akvarelė.

Tiktai oficialias premijas (Union League) rekomendavo jury komisija, o privačių asmenų skiriamom premijom jury k-jos nereikėjo.

Reikėtų žodį kitą ir apie pačią Union League Fondaciją tarti.

Ši meno rėmėjų organizacija savo veiklą — parodas ruošti — pradėjo bene 1955 m., ruošiant vieną parodą kas antri metai. Skiria stambias premijas jau minėtu būdu ir dalį kūrinių konservuoja savo organizacijos kolekcijom. Turi puikias patalpas aukščiau minėtu adresu, kur yra visi patogumai — foteliai svečiams ir visos klubo patalpų sienos apkabintos rinktiniais meno paveikslais. Šie rūmai atrodo, kaip koks muziejus.

Paroda baigiasi geg. 18 d.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, MAY 17, 1960

MAIŠTAUJA IR PRIEŠ MUZIEJUS

Jaunimo siautėjimo bangai užplūdus, nelieka nei muziejai ramūs. Šitai primena po I Pas. karo italų futuristų manifestą, Marinetti vadovaujant, prie kurių prisidėjo ir jaunas pusiau socialistas Benito Mussolinis. Futuristų manifestas "iškilmingai" šaukė: "Sudeginti visus muziejus, nuskandinti visus knygynus. Mes atėjome naujos kultūros kurti!"

Panašiai šuktelėjo ir mūsiškiai jauni, vos išperėti Kauno Meno mokykloje dailininkai: šalin senos vištos! (tariamai senoji dailė). Jie suorganizavo savo grupę, vad. "Forma".

Prieš porą savaitių ir New Yorke prasidėjo šioks toks trukšmelis dėl "meno kultūros". Yra atvejų, kad ne pro šalį visuomenei pasisakyti dėl avangardo vadovaujamos politikos meno dalykuose, nes menas ne kam kitam, bet visuomenei brukamas į akis. Tačiau muziejai turi teisę savarankiškai tvarkytis. Jie verčiasi iš visuomenės aukų.

Hilton Kramer New York Times geg. 4 d. rašo, kad Amerikos gyvenimą apnioko socialinė nelaimė — jaunimo maištai, vandalizmas ir visokios rūšies sauvaliavimas. Jaunimas didele dalimi dalyvauja civilinių teisių demonstracijose prieš karą. Riaušėse dalyvauja ir jauni dailininkai, žurnalistai, fotografai, kurie yra susidomėję arba įsivėlę į politiką. Grupė menininkų, kritikų, filmų sukėjų ir daug kitų menu besidominčių, pasivadinę Meno darbuotojų koalicijos vardu, 4 valandas posėdžiavo sušauktame mitinge The School of Visual Arts patalpose. Susirinkimo tikslas buvo orga-

PAGERBS JURGI KASAKAITI

Jurgis Kasakaitis, Balzeko lietuvių kultūros muziejaus bibliotekos vedėjas, kaip gražiai pasidarbavęs visuomenei, pavyzdinčiai tvarkydamas muziejaus biblioteką, pripažintas Chicagos miesto garbės piliečiu ir ryšium su tuo, š. m. gegužės 20 d. Chicagos burmistro p. Richard J. Daley yra kviečiamas pasveikinimui ir pagerbimui.

Jurgis Kasakaitis yra diplomuotas teisininkas ir savo tėvynėje Lietuvoje buvo teisėjas. Jis pagal mokslinę sistemą tvarko muziejaus biblioteką, archyvus bei spaudos reikalus. Be to, jis yra žymus kalbininkas (moka keletą svetimų kalbų). Yra iškilus fotografas-menininkas ir

šiam kultūros muziejuje yra turėjęs savo foto kūrinių parodą, kuri spaudoje plačiai tos srities žinovų buvo gerai įvertinta.

Jurgis Kasakaitis yra mokslininkas, veiklus visuomenininkas. Kult. muziejuje sėkmingai vedė lietuvių kalbos kursus ir tiek mokslinėje, tiek socialinėje veikloje yra įsigijęs tos srities darbuotojų tarpe didelių simpatijų.

"Aš, kaip Liet. kultūros muziejaus prezidentas, didžiuojuos turėdamas tokį iškilų bendradarbį, galiu kaip tokį asmenį, garbingam Chicagos miesto garbės piliečio titului rekomenduoti," sako St. Balzekas, Jr.

nizuoti kokį nors protestą prieš Moderniojo meno muziejaus vadovybę. Atvirose diskusijose buvę daug nepagrįstų "komplimentų" pasakyta prieš muziejaus vadovybę. Esą, reikia meną išgelbėti iš biurokratijos varžtų, — iš komercijos ir priklausomos nuo viršūnių kritikos interesų, tuo pačiu — nuo politikos karjeros bei kultūrinio mandarizmo.

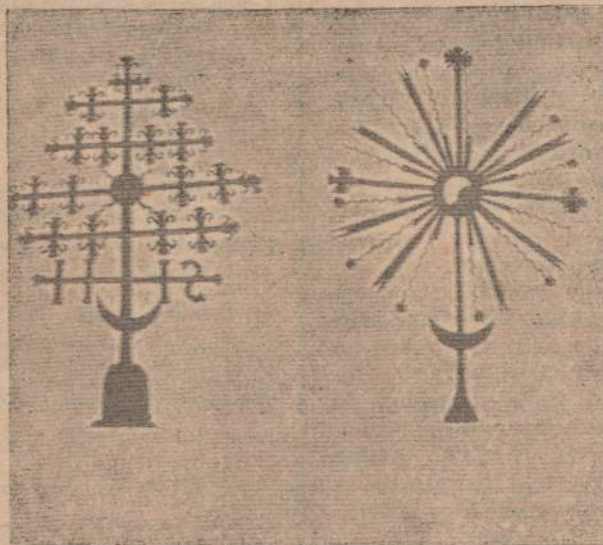
H. Kramer sako, kad radikališki pasiūlymai dar nėra vienintelė išeitis iš esamos padėties, kokią siūlo sukilėliai. Faktas yra tas, kad patys sukilėliai yra ignorantai daugeliu atvejų. Jis sako: "Čia pat aš turiu pasakyti, jog radikališkiau-

sia programa ateities menui vykdoma pačioje įstaigoje. Aš kaip pavyzdį nurodau aktualią energingo vyriausio Los Angeles County Museum of Art kuratoriaus, Maurice Tuchman vadovaujant, kuris kviečia bendradarbiauti gerai žinomus menininkus ir pramonės atstovus. Šis meno ir technologijos projektas dabar veikia Vakariniame pakraštyje, rodo platesnę meninę veiklą, negu bet kokia numatyta Meno darbuotojų koalicijos preciziškai nukreipta į priešingą pusę".

Radikalioji grupė, kuri remia Demokratinės draugijos narius, išėjo ir prieš Metropolitan muziejų bei meno galerijas, ypač Harlemo demonstracijų metu.

Trukšmas prasidėjo dėl nesuderinamos programos mene, kad meno sritin įsibrovė pramonės technika — mechanizmas, amatas, kas nėra ta žodžio prasme menas. Muziejų parodose per daug profanizmo, elektronikos, konstrukcijų, architektūrinių temų ir visokios konglomeratūros. Žodžiu, nesutariamas, meno srovių susisulkinimas ir susimaišymas privedė prie chaoso. O vis dėlto, aplink visą avangardo ašį sukasi ir rimtas menas.

Žinok dabar, žmogau, ar čia trūksta idealizmo, ar jo per daug? O gal savaime nusibėdžioninimo laikas atėjo.

Lietuvių liaudies menas. (Iš Balzeko muziejaus foto archyvų)